

УДК 378.046.4

DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.2023.10>

*Ольга Петренко,
ORCID iD 0000-0003-2666-1504
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри теорії й методики
мовно-літературної та художньо-естетичної освіти
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
olha.petrenko@toippro.mk.ua*

КУЛЬТУРНО-ЕСТЕТИЧНІ УНІВЕРСАЛІЇ ПОЕЗІЇ ДМИТРА КРЕМЕНЯ

Сучасний вимір дослідження поетичного доробку Дмитра Кременя охоплює безліч аспектів історіософського, культурологічного, філологічного, художньо-естетичного, мистецтвознавчого, педагогічного дискурсів. Феномен творчості поета, есеїста, перекладача постає в розмаїтті обдарувань цієї унікальної особистості, мислення якої охоплювало глобальні проблеми буття і свідомості, органічно поєднувало розуміння національних і загальнолюдських цінностей. Розглянуто питання значення культурно-естетичних універсалій у поетичному доробку Дмитра Кременя, через які можна скласти уявлення про духовно-творчі основи його діяльності й світогляду. Важливим практичним аспектом постає використання поетичного доробку Д. Д. Кременя в міждисциплінарних зв'язках літератури, мистецтва, історії, народознавства та інших дисциплін закладів загальної середньої освіти. Формування стратегій інтегрованого навчання використання культурно-естетичних універсалій сприятиме процесам пізнання рис загального й окремого в методах викладання. У такому напрямі поетичні тексти Дмитра Кременя стають неоціненним матеріалом для опанування труднощів міжпредметної інтеграції. Уперше порушено проблему осягнення поетичного доробку Д. Д. Кременя з погляду культурно-естетичних цінностей з метою залучення відповідного методологічного апарату для використання в практиці інтегрованого навчання.

***Ключові слова:** інтердисциплінарні дослідження; культурно-естетичні смисли і цінності; культурно-естетичні універсалії; метакатегорії культури – онтос, хронос, топос; поезія Дмитра Кременя; стратегія інтегрованого навчання.*

© Петренко О. М., 2023

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями

Поетичний доробок Д. Д. Кременя як надбання української національної спадщини постає предметом наукового осягнення його глибинної природи. Усеохопний характер тем, образів, ідей, порушених у творчості видатного митця, позначився не тільки на поетичній, але й на перекладацькій, публіцистичній, мистецтвознавчій діяльності. Визначний інтелектуалізм текстів, багатство мовної

лексики, своєрідність поетичних форм націлюють на осягнення феноменальних рис творчості поета. Постає проблема знаходження механізмів занурення в поетичний світ Д. Д. Кременя з метою усвідомлення його історико-культурних, ціннісно-естетичних, образно-сміслових навантажень. Їх виокремлення й означення як певних універсалій є підґрунтям у практиці інтегрованого навчання – актуальної методологічної складової Нової української школи.

Аналіз останніх досліджень і

публікацій із зазначеної проблеми.

Означену проблему не порушували в науковій і методичній літературі, присвяченій творчості Д. Д. Кременя, проте тема універсалій у їх узагальненому та конкретизованому значенні привертала увагу вчених різних галузей гуманітарних знань. У ХХ ст. її розглядали філософи західних шкіл – Ч. Пірс, Л. Вітгенштейн, Ч. У. Морріс та ін. Серед українських науковців тему розглядали філологи (Пашник О. В., 2006), культурологи (Кирилук А. 1996, Янковський С. В., 2014, с. 39–46), представники літературознавства й естетики (Турган О. Д., 2016, с. 218–223; Столярчук Н., 2013, с. 170–175). Проблема значною мірою зосереджена в сфері інтердисциплінарних досліджень, що має значення для нашої роботи, оскільки потребує поєднання знань різних гуманітарних дисциплін із урахуванням їх екстраполяції на педагогіку ЗЗСО. Багато цінного щодо становлення Д. Д. Кременя-поета, докладний аналіз образної системи його творів представлено у фундаментальній праці миколаївських дослідників-філологів Т. Д. Кременя і Л. В. Старовойт (Кремінь Т. Д., Старовойт Л. В., 2020). Методи опрацювання матеріалу, що використані в дослідженні, націлили автора розвідки на створення власної концепції на основі вчення про універсалії. Вагоме значення у пізнанні унікальної особистості Д. Д. Кременя має публіцистичне видання, присвячене різним видам діяльності поета, мислителя, громадського діяча (Небесне і земне, 2018), зміст якого став поштовхом для осмислення постаті поета з погляду узагальнених категорій культури, естетики, мистецтва, що дозволяє концентрувати увагу на зв'язках образної системи поезій Д. Д. Кременя з мистецтвом (Петренко О. М., 2019; 2021), є перспективним для наукового та методичного опрацювання.

Окреслення невирішених питань, порушених у статті.

У колі невирішених питань залишається методологічний підхід, націлений на усвідомлення культурно-естетичних смислів і цінностей у поетичних

текстах Д. Д. Кременя. Необхідно розкрити їхню образну семантику з погляду універсалій, тобто системи понять про буття, історичний час, місце, позначити їхні образні характеристики тощо.

Змістове навантаження творів поета постає унікальною картиною світу митця, мислителя, філософа, патріота України і водночас представника земної цивілізації кінця ХХ – поч. ХХІ ст., який зіставляє минуле й сьогодення, національне й загальнолюдське, ставить питання перед майбутнім. Аналіз текстів Д. Д. Кременя, зокрема їх мовної лексики, семантики вибудовує практичний спектр і націлює рецепцію свідомості на встановлення міждисциплінарних зв'язків літератури, мистецтва, історії й теорії культури, географії, народознавства, етнології тощо.

Формулювання мети і завдань статті.

Мета статті – розкрити роль культурно-естетичних універсалій в поетичних текстах Д. Д. Кременя в контексті авторської поетики, мови і стилістики, довести їхнє пізнавальне значення в науковому і навчально-методичному аспектах.

Завдання:

- обґрунтувати методологічний підхід до аналізу поетичного доробку Д. Д. Кременя з погляду культурно-естетичних універсалій та розкрити їхній ціннісний та художньо-образний ресурс;
- довести можливості використання поетичного доробку Д. Д. Кременя в міждисциплінарних зв'язках літератури, мистецтва, історії та інших дисциплін.

Виклад основного матеріалу.

У сучасному філософському тлумаченні «універсалії (від лат. *universalis* – загальний) – загальні поняття, що позначають роди і види буття» [Кирик Д., Гвоздік О., 2002, с. 655–656]. Термін *універсалії* в класичному письменстві тлумачать як «всеохопні системи, трансцендентні істини, що вважають природними, очевидними, підлягають

логічному обґрунтуванню», це поняття, що стосуються «проблеми співвідношення загального та особливого, абстрактного і конкретного, буття і мислення», вони «охоплюють значне коло понять (Бог, людина, родина, доля, любов, щастя, справедливість, нація, світ, істина, діяльність тощо), поряд з чуттєвим досвідом відіграють важливу роль у житті людини, позначаються на системах мистецтва загалом та літератури зокрема» (Ковалів Ю. І., 2007, с. 515). У контексті проблем епістемології як теорії пізнання і практики інтегрованого навчання використання універсалій, – понять, здатних охопити загальне і конкретне, – надасть можливість досягнути ціле у його внутрішніх градаціях. Такий підхід дає змогу підійти до поезії Д. Д. Кременя як предмета дослідження з позицій типології з урахуванням множинності прояву загально-художніх й індивідуально-авторських рис. Виокремлення універсалій як стрижневих понять буття і свідомості сприяє заглибленню у підвалини духовної свідомості майстра Слова, який поєднував світ ідей і речей в єдиному континуумі, відтворюючи дійсність і історію в екзистенційних, ціннісних, трансцендентних вимірах. Логіко-конструктивний підхід до поетичної творчості Д. Д. Кременя з позицій високх узагальнень уможлиблює проникнення в живі імпульси його творчої лабораторії, відчуття евристичного художнього потенціалу. Виявлення універсалій

як чуттєво виразних форм культурно-естетичного змісту націлює на використання цього системоутворювального компонента в педагогіці інтегрованого навчання, здатного поєднувати знання з літератури, мистецтва, історії та теорії культури, продукувати нові підходи до інтерпретації творчості поета, розвивати критичне мислення.

Ознайомлення з поетичними текстами Д. Кременя дає можливість виокремити групи культурно-естетичних універсалій як понять про духовно-творчі основи діяльності поета, його світобачення, світорозуміння, світосприймання. У змісті його поезій відчутно зосередженість на підвалинах людського буття, на трансцендентних началах, на широких просторово-часових зіставленнях, що мають усеохопний характер і потребують методів культурно-цивілізаційного підходу з використанням таких метакатегорій, як *онтос* (від грец. *όντος* – *суцце, інформація про буття, свідомість, економічні, соціально-психологічні, ідеологічні чинники*), *хронос* (*інформація про певний історичний час*), *топос* (*інформація про певне місце, територію*). Пов'язані зі світоглядними і ментальними значеннями («онтос»), із певним часом подій («хронос») і конкретним місцем («топос»), ці категорії сприятимуть відтворенню загальної картини культурних універсалій, які мають суттєве значення для розуміння доробку поета, проходять наскрізно через усю його творчість (див. Табл.1).

Таблиця 1.

Культурні універсалії в тематиці поезій Дмитра Кременя

<i>Метакатегорії культури</i>	<i>Культурні універсалії</i>	<i>Приклади творів за назвами</i>
онтос	Бог, слово, всесвіт, вічність, собор, мова, Вітчизна	«Собор посередині Всесвіту», «Собор», «Собор Петра і Павла», «Архангел Михаїл. Собор Бориса й Глеба», «І мова Тараса, і мова Франка»

хронос	тисячоліття, «літо Господнє» (від Різдва Христового), античність, минувшина і сучасність України	«Міленіум», «Anno Domini», «Anno Domini. Пропала поема», «Тільки вітер. Дух Гіперборея», «Скіфське золото» «Віки віковії», «Античний сюжет», «Гесіод ізрана пише й пише», «Кочубеївна»
топос	топоніміка Миколаївщини, України, світу	«Візія на Кінбурні», «Холера у Миколаєві», «Батьківська топоніміка», «Раїни Таврії», «Козацький літописець Граб'янка під Очаковом», «Пізанська вежа»

Джерело: складено самостійно

Культурні універсалії корелюють з унікальними художніми ознаками кожного окремого літературного твору. Тематичне, сюжетно-образне, жанрово-стилістичне розмаїття засвідчує багатство смислів щодо інтерпретації культурних універсалій БОГ, СЛОВО, СОБОР, ВІТЧИЗНА, які виступають у ролі семантичного інваріанта щодо певного тексту. Різ-

ні образно-сміслові грані цих універсалій за їхньою внутрішньою наповненістю формують уяву про варіанти авторських тлумачень.

БОГ є вищою духовною субстанцією, що уособлює трансцендентне начало, святість, мораль і синергію цього впливу поет реально відчуває, виконуючи своє життєве призначення:

*«Коли нас покинуть і люди, і Бог,
І смерть за порогом –
Поете, поете,
Почни монолог –
І ми перед Богом...»*

(Антонюк А. Д., Кремінь Д. Д., 2007; с. 188).

*«Не я пишу, це мною пише Бог.
Канон і палімпсест – на рівні серця.
Свіча палає на вітрах епох,
А грифель Бога дотепер не стерся...»*

(Кремінь Д. Д., 2011; с. 92).

*«І не месія, предтеча, пророк,
Став я співцем віфлеємських зірок.
Став на коліна в молитві, у требі.
Боже, як ще не покинув нас ти,
На українському вічному небі
Божому сину зорю засвіти!*

(Кремінь Д. Д., 2011, с. 331).

*«Як є ти, Боже праведний, великий,
Дай і мені тернового вінця.
І треба так – із вічністю проститись.
І треба так – у вічність перейти,
Аби хвостами почали хреститись
Біля вогню генного чорти...»*

(Кремiнь Д. Д., 2007; с. 99).

СЛОВО для поета несе різні значення – від фальші й облуди до живого українського слова як коду нації, який надав Бог; це мова Шевченка і Франка, це особиста відповідальність ліричного героя-поета перед вічністю.

*«Все – слова. Слова – й «свобода слова».
Вибір, демократія... Слова!
Слово Бога, українська мова,
Лиш у слові Бога ти жива»*

(Кремiнь Д. Д., 2011; с. 236).

*«...Прийшов я у старість,
І бачив не раз:
По смерті zostались Франко і Тарас.
Естрадні софіти,
І соло, і хор.
А ми – неофіти,
Й гряде Командор...»*

(Кремiнь Д. Д., 2011; с. 210).

*«Був я генієм слова і музики в сонмі нікчем.
І стояв білий ангел у мене за лівим плечем.
Що було – загуло. Все, що мав я – віддав.
Сивий ангел уже на порозі стояв.
Проминуло століття утеч, само втеч.
І стоїть чорний ангел. І в руці його – меч...» [*

(Кремiнь Д. Д., 2016; с. 50).

*«Буду, буду і я вмирати,
але перш, аніж я помру,
хай озветься Слово – пророкою
перезвою імен.
Море камінь у роті хвиль перекочує,
Мов над морем стоїть Демосфен...»*

(Кремiнь Д. Д., 2007; с. 320).

Семантика слів СОБОР / ХРАМ / ЦЕРКВА дає підстави для різних інтерпретацій. Водночас із «високим» їх розумінням як місця молитви поет вдається і до інших естетичних акцентів, зокрема гіркої іронії, засобами якої втілює явища духовного зубожіння сучасного суспільства.

*«Собор, наче свічка соборна, горить і згасає.
Ісая!»*

(Кремiнь Д. Д., 2011; с. 299).

*«У ніч літургійну, соборну, причинну –
Ввійду до собору і браму причинну...»*

*Мій боже верховний, рятуй нас од мору,
Осанна, осанна соборному хору!»*

(Кремінь Д. Д., 2011; с. 317).

*«Біла церква в місячній проекції...
Це було недавно і давно.
Був тут клуб, і тут читали лекції,
Тут були концерти і кіно...»*

(Кремінь Д. Д., 2011; с. 47).

*«Про віщо співаєш, безбожний Мамаю?
Уламок собору, крихта свободи, зоряна високосність...
А я, наче голову власну, гіпсову маску з землі піднімаю:
Немає соборності духа, собор відлітає у космос».*

(Кремінь Д. Д., 2011; с. 32).

«Собор Петра Павла»

*«Голодує Петро на Хрещатику,
Під хрестом у Петрівку – Павло.
Серп і молот, стару емблематику,
Приховало на продаж село...»*

(Кремінь Д. Д., 2011; с. 85).

Смислові ракурси універсалії ВІТ-ної думки, у якій відчувається біль і ЧИЗНА позначені напруженням поетич-тривога за долю Батьківщини.

*«Так от яка ти, дорога Вітчизно!
Так наспівалась, а тепер – німа...»
«...У тих курганах – привиди Вітчизни,
І б'ють литаври, і сурмить сурма...
І все це – від колиски і до тризни –
У титлах емігрантського письма...»*

(Кремінь Д. Д., 2011; с. 286).

*«Менишков, Батурич. Чорні жерла
Тих гармат, що п'яні без вина...
І співати мало: «Ще не вмерла...»
І радіти мало, що не вмерла.
Треба жити, щоб жила – вона»*

(Антонюк А. Д., Кремінь Д. Д., 2007; с. 112).

*«Ти при місяці прала білизну,
Все відносив бурхливий потік...
...Де й коли загубив я вітчизну,
ніч при місяці, землю цю, рік?»*

(Кремінь Д. Д., 2007; с. 478).

Занурення в поетичні тексти Д. Д. Кременя дає можливість простежити прояв естетичної універсалії, пов'язаної зі сферою *сакрального*. Питомим ґрунтом для поета є християнська культура з розвиненою знаково-символічною системою, біблійними образами, знаками, лексичними формами Старого та Нового Заповітів, кодексом жанрів церковних співів і служб латинської та

грековізантійської традиції. Цей потужний комплекс постає в текстах Д. Д. Кременя ціннісно-сисловою «логосферою» на основі взаємопов'язаних сутностей і утворює потужний етико-естетичний континуум значень. Християнська духовність стоїть «над буттям», відчувається у змісті багатьох творів. Сакральна лексика є одним із вагомих художніх чинників акцентуації семантичних значень поетичних образів. Так, у текстах різних жанрів подані євангельські образи Ісуса Христа, Божої Матері, апостолів, святих. Поезії, присвячені християнським святкам («Богоматір у снігах», «Різдво на Богополі», «Минуло – музикою свята») – це філософські роздуми над долею народу, Батьківщини, над сенсом життя в епоху знецінення духовних чеснот. Сислового та композиційного значень набувають інтертекстуальні ремінісценції з Біблії. Прикладом використання таких сюжет-

но-образних алюзій є твір громадянської спрямованості за змістом «VIA DOLOROSA», де автор зображує тему відродження національної української ідеї. Поетика тексту побудована на запозиченнях зі Святого Письма, які утворюють смислові паралелі між євангельським часом і українською дійсністю, яку переживає автор-свідок. Сакральне конкретизується в образах Месії-Ісуса, Предтечі, у сюжетних натяках на «ієрихонську кару», «вихід із Єгипту», а актуально-публіцистичне – в політичних наративах – спогадах про «колимські сніги» і «тюремні дроти», про трагічну долю українського політичного діяча В'ячеслава Чорновола. Поетичний текст набуває транскультурного змісту і розміщений у площині різних цивілізаційних просторів, зіставлення яких націлює на створення смислових аналогій:

*«...Нам знову рало чи двосічний меч?
Месії не зрікаються Предтеч!
Спартак, Ісус – а кожний на Голготі...»
«...І смертна мить в передчутті удару...
...Ржавіє шабля і двосічний меч.
Але росте Месія із предтеч
І нам несе ієрихонську кару...»
«...Вчорашні друзі одягли лівері...
Але вогненне сяє нам письмо,
І ми з Малоросії ідемо,
Як із Єгипту мудрі іудеї»*

(Кремінь Д. Д., 2007; с. 369–371).

Неодноразово в громадянській ліриці поета спостерігаємо мотиви розп'яття, Гетсиманського саду, Голготи, що посилюють публіцистичний акцент засобами паралелізмів цим вічним образам («Бенефіс на Голготі», «А єзуїт показує стигмати...»). Сакральне набуває різного значення в творах інтимної лірики. У середині одного тексту можуть поєднуватися мотиви піднесеної молитовної вдячності (алюзія співу велико-

пісної Вечірні: «О часі вечірньої жертви я ляжу під синь небес...») і гротескно-бурлескні образи («А я ж тут ходив і вірив – уже нас мине людомор, а вийшло – з одних вампірів у храмі церковний хор»)

(Кремінь Д. Д., 2007; с. 249).

Помітне місце в контексті естетики сакрального посідають есхатологічні мотиви:

*«Про що твої шепочуть, мила, губи?
Любов мою, життя моє візьми.
Коли заплачуть єрихонські труби,
Чи встигнемо і попрощатись ми?»*

(Кремінь Д. Д., 2016; с. 75).

Наведені приклади свідчать, що естетична універсалія сакрального в текстах Д. Д. Кременя частіше акумулює смисли, у яких відтворено трагічні суперечності дійсності: життя і смерті, тлінності й вічності, боротьби і пригніченості. Ціннісно-пізнавальний та художньо-образний ресурс у творах поета призначений націлити сприймання на акцентування емоційних, морально-етичних, алегоричних, притчових, символічних значень тексту.

Поетичний доробок Д. Д. Кременя – це матеріал для використання різних форм міждисциплінарних зв'язків літератури, мистецтва, історії в закладах загальної середньої освіти. Потужний інтелектуально-пізнавальний і художньо-естетичний потенціал поезії митця дає можливість формувати певні підходи до інтегрованого навчання, залучаючи масив поезій митця. На цьому шляху пропонуємо використовувати метакатегорії хроносу і топосу, які націлюють на

інтеграцію з історичними дисциплінами та водночас зосереджують увагу на культурно-естетичних універсаліях як духовних цінностях. У хронологічному плані найдавнішим історичним часом в творах Д. Д. Кременя постає скіфська доба (VII–III ст. до н.е.). Наступний історичний шар поетичного опанування – це період грецької колонізації Північного Причорномор'я (від VII ст. до н.е.). Українське середньовіччя, потім Козацька доба (XV–XVIII ст.) набувають важливого смислового сенсу в ліро-епічному ключі поетичного опанування. Буремні події історії України XX ст. набули відображення в текстах поета різних жанрів – ліричного, публіцистичного, громадянського тощо. Наводимо в таблиці 2 приклади творів, де автор спирається на певний історичний час як на матеріал для власних лірико-філософських розмислів над долею народу, його цінностями й уподобаннями, пов'язуючи з цим реальні події, артефакти, символи.

ТАБЛИЦЯ 2.

Історія в поезіях Д. Д. Кременя

Історичний час	Твори Д. Кременя
Скіфська доба	«Амфора царя Скїла» «Скіфське золото» «Скіфський ідол дивиться з могили» «Літанія до пекторалі» «Камінний скіф» «Скіфська сага» «А де ж те скіфське золото?»
Античність. Еллада. Ольвія	«Елегія троянського вина» «Овідій» «Античний сюжет» «Сапфо» «Еней» «Ольвійська просодія» «Ольвійська балада» «Одіссей у пустелі» «Кентавріада» «Реквієм о Римській когорті» «Гесіод – XXI» «Гесіод ізрана пише й пише» «Кінбурн і Гілея. Еллада й Едем» «Елегії з Понту»

	«Де плив Одиссей» «Дорога на Ольвію» «Ольвійський метроном» «Археолог в урочищі Дідова Хата» «Елегія Троянського вина»
Середньовіччя, Київська Русь	«Богоматір Марія Оранта» «Шовковий шлях» «Танок невольничого майдану» «І Болдина гора – в Чернігові...»
Козацька доба	«Старокозацький літопис» «Потішна гетьманська столиця...» «Гетьманщини, Батурина руїни» «Царі були – не кошові гетьмани» «Кочубеївна» «Камені Мигії» «Сага» «Оргія» «Українського бароко боголіпний білий храм» «Гадяцький полковник» «Козацький літопис Граб'янка під Очаковом» «Манускрипт о часі Бузької січі, розказаний богомазом Андрійком і записаний самовидцем Миколкою на полях підручника історії Української РСР»
Новітня історія України (XX – поч. XXI ст.)	«Танго - 35» «Повість наших літ» «Дні окаянні» «Ти плачеш? А плакати пізно» «Чорнобильська молитва» «Спогад Чорнобиля»

Джерело: складено самостійно

Розвиток стратегії інтегрованого навчання, як відомо, заснований на компетентісно-діяльнісному підході, тому поетичні приклади можуть прислужитися матеріалом для створення історично-мистецьких презентацій, фільмів, театральних вистав та артпроектів, які додадуть вивченню історії та літератури художньо-емоційного акценту. У цьому напрямі набуває значення обізнаність зі здобутками представників образотворчого мистецтва Миколаївщини. Так, у картинах Народного художника України А. Д. Антонюка історичну тему втілено в картинах «Гайдамаки», «Козацьке море», «Україна-Русь непереможна» та ін. По-

тужним ресурсом, пов'язаним із античною тематикою Північного Причорномор'я, є зокрема інноваційна діяльність В. О. Бахтова, а саме – його винахід технологія геліографіті, за допомогою якої автор реконструює артефакти ольвійської культури (будинки, хору, агору, човни, храми). Важливим унеском у відтворення прадавньої культури нашого регіону є гобелени і килими Заслуженої діячки мистецтв І. Г. Черкесової, сюжети яких безпосередньо співзвучні тематиці поетичних творів Д. Д. Кременя. Це «Дикі білі коні Гілеї», «Скіфське сузір'я», «За мотивами скіфського золота», «Ольвійський триптих»

та ін., а також цикл графічних творів «Кентавроманія». Отже поезія Д. Д. Кременя має потужні інтенції для використання в інтегрованому навчанні як стратегії та методологічної складової Нової української школи.

Висновки та перспективи дослідження проблеми.

У статті розкрито роль культурно-естетичних універсалій у поетичних текстах Д. Д. Кременя, їх духовно-світоглядний сенс і можливості використання в інтегрованому навчанні. Позначені зв'язки літератури з історичними та мистецькими дисциплінами свідчать про перспективи міжгалузевої інтеграції, що збагатить методи навчання потужним евристичним, інтерактивним, проблемно-дослідницьким компонентом. Відповідно до поставленої мети зазначено підходи, здатні не тільки узагальнити важливі ідейно-тематичні напрями творчості Д. Д. Кременя, але й зосередити увагу на деяких методах поезики, мови, композиції, що утворюють неповторний стиль автора та націлюють на заглиблене дослідження в майбутньому. Запропоно-

ваний у статті аналіз надав можливості зосередити увагу на онтологічно значущих поняттях, що набули в поезії Д. Д. Кременя фундаментального значення – це Дух, Віра, Нація, які автор розкриває через універсалії культури і естетики. Представлена типологія творів Д. Д. Кременя, пов'язана з історичною проблематикою, стає прикладом для їх використання у міждисциплінарних зв'язках.

Окреслена в статті проблема може стати тільки початком глибокого занурення в розуміння культурно-світоглядних та естетично-ціннісних основ поетичного доробку Д. Кременя, спадщина якого засвідчує онтологічну глибину й емоційно-образне розмаїття. У цьому напрямі актуальності набуває залучення інтермедіального підходу, що може відкрити таємницю взаємодії художніх кодів різних видів мистецтв у творчості поета. Осмислення генези і витоків поезії митця сприятиме використанню його доробку як цілісного художнього простору в системі культури, що матиме практичне значення в інтегрованому навчанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк А., Кремінь Д. Лампада над Синюхою / А. Антонюк, Д. Кремінь // : Лампада над Синюхою : Альбом-антологія. – Миколаїв : вид-во «Атол», 2007. – 215 с.
2. Кирик Д., Гвоздік О. Універсалії / Д. Кирик, О. Гвоздік // Філософський енциклопедичний словник : Національна академія наук України. Інститут філософії імені Г. С. Сковороди. – Київ : вид-во Абрис, 2002. Гол. ред. Шинкарук В. І. – 751 с.
3. Кирилюк А. Універсалії культури и семиотика дискурса. Миф / Александр Кирилюк. – Одеса : Изд. дом «Рось», 1996. – 143 с.
4. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія / Ю. І. Ковалів // Том 2 (М – Я). – Київ : Видавничий центр «Академія», 2007. – 625 с.
5. Кремінь Д. Д. Вибрані твори / Д. Д. Кремінь // вступ. ст. Ю. Ковалів. – Одеса : вид-во «Маяк», 2007. – 632 с.
6. Кремінь Д. Д. Замурована музика : лірика, симфонії, поеми / Д. Д. Кремінь. – К. : вид-во «Ярославів Вал», 2011. – 360 с.
7. Кремінь Д. Д. Скрипка з того берега / Д. Д. Кремінь // Лірика: зб. поезій. – Миколаїв : вид-во «Іліон», 2016. – 88 с.
8. Кремінь Т. Д., Старовойт Л. В. Українська Атлантида Дмитра Кременя : Дискурс творчості : монографія / Т. Д. Кремінь, Л. В. Старовойт. – Миколаїв : Іліон, 2020. – 328 с.
9. Небесне і земне : спогади, есе, оригінали. Серія «Обдаровані мудрістю». – Миколаїв : Іліон, 2018.
10. Пашник О. В. Онтологічні й культурно-історичні універсалії в українській

прозі 20–30-х рр. ХХ ст. / О. В. Пашник // Дис. ...канд. філол. наук. – Харків : [б. в.], 2006. – 197 с.

11. Петренко О. М. Мистецтво в поетичному логосі Дмитра Кременя: компетентісно-діяльнісні аспекти міждисциплінарних зв'язків в умовах інтегрованого навчання [Електронний ресурс] / О. М. Петренко // Вересень : МОІППО, 2021. – Том 3, №3 (90) – С. 46–56. – Режим доступу: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/issue/view/9/13> (дата звернення 24.05.2023). DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.3.2021.04>

12. Петренко О. М. Музичний код поезії Дмитра Кременя [Електронний ресурс] / О. М. Петренко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць «Педагогічні науки» : наук. зб. / за ред. проф. Тетяни Степанової. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. – Випуск № 3 (66), вересень. – С. 186–191. – Режим доступу: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-66-2019-33.pdf> (дата звернення 24.05.2023) DOI: 10.33310/2518-7813-2019-66-3-186-190

13. Столярчук Н. Світоглядно-естетичні універсалії бароко в художньому мисленні українського авангарду / Н. Столярчук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Естетика та філософія мистецтва. Луцьк, 2013. – № 11. – С. 170–175. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6516/1/30.pdf>

14. Турган О. Д. Універсалія в системі онтологічної поетики // О. Д. Турган // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство. Луцьк, 2016. – № 1. – С. 218–223. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/11385/1/42.pdf>

15. Янковський С. В. Соціально-культурні універсалії, цінності та соціокультурні світи сучасності в контексті проблеми синтезу мистецтв як феномену постмодерної культури / С. В. Янковський // Гуманітарний часопис. – Харків : ХАІ, 2014. – № 3. – С. 39–46.

CULTURAL AND AESTHETIC UNIVERSALS OF KREMIN'S POETRY AND THE STRATEGY OF INTEGRATED EDUCATION

Petrenko Olha,

Ph.D. in Art, Docent,

member of the National Union of Composers of Ukraine,

Department of Theory and Methods of Language,

Literature, Art, and Aesthetic Education

Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute

4-a Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine

olha.petrenko@moippo.mk.ua

The modern dimension of the research of Dmytro Kremin's poetic work puts forward many aspects of historiosophical, cultural, philological, artistic-aesthetic, art history, and pedagogical discourses. The phenomenon of creativity of a poet, essayist, translator appears in the variety of gifts of this unique personality, whose thinking covered global problems of being and consciousness, organically combined the understanding of national and universal values. The proposed article poses the problem of the significance of cultural and aesthetic universals in Dmytro Kremin's poetic work, through which one can form an idea of the spiritual and creative foundations of his activity and worldview. An important practical aspect is the use of Dmytro Kremin's poetic work in the interdisciplinary connections of

literature, art, history, ethnology, etc. disciplines of institutions of general secondary education. In the formation of integrated learning strategies, approaches are proposed that use the concept of cultural and aesthetic universals and contribute to the processes of learning the features of the general and the particular in teaching methods. In this direction, Dmytro Kremin's poetic texts become invaluable material for mastering the problems of interdisciplinary integration. For the first time, the problem of understanding Dmytro Kremin's poetic work from the point of view of cultural and aesthetic values is raised with the aim of attracting the appropriate methodological apparatus for use in the practice of integrated education. The author offers mechanisms for immersion in the poetic world of Dmytro Kremin with the aim of understanding his historical-cultural, value-aesthetic, figurative-semantic loads. Their identification and designation as certain universals is the basis for the practice of integrated education, a relevant methodological component of the New Ukrainian School.

Keywords: *cultural and aesthetic meanings and value; cultural and aesthetic universals; interdisciplinary research; meta-categories of culture – ontos, chronos, topos; poetry of Dmytro Kremin; strategy of integrated education.*

REFERENCES

1. Antoniuk, A. & Kremin, D. (2007). *Lampada nad Syniukhoiu* [Lampada over Sinyukha]. In *Lampada nad Syniukhoiu: Albom-antolohiia*. Mykolaiv: vyd-vo «Atol» (ukr).
2. Kirilyuk, A. (1996). *Universalii kulturi i semiotika diskursa. Mif* [Universals of culture and semiotics of discourse. Myth]. Odessa: Izd. dom «Ros» (rus).
3. Kovaliv, Yu. I. (2007). *Literaturoznavcha entsyklopediia* [Literary encyclopedia]. Tom 2 (M – Ya). Kyiv: Vydavnychiy tsentr «Akademiia» (ukr).
4. Kremin, D. D. (2016). *Skrypka z toho bereha. Liryka: zb. poezii* [A violin from the other side. Lyrics: Coll. poetry]. Mykolaiv: vyd-vo «Ilion» (ukr).
5. Kremin, D. D. (2007). *Vybrani tvory* [Selected works]. Odesa: vyd-vo «Maiak» (ukr).
6. Kremin, D. D. (2011). *Zamurovana muzyka: liryka, symfonii, poemy* [Walled music: lyrics, symphonies, poems]. K.: vyd-vo «Yaroslaviv Val» (ukr).
7. Kremin, T. D. & Starovoi, L. V. (2020). *Ukrainska Atlantyda Dmytra Kremenia: Dyskurs tvorchosti* [Ukrainian Atlantis by Dmytro Kremin: Discourse of creativity]. Mykolaiv: Ilion (ukr).
8. Kyryk, D. & Hvozdk, O. (2002). *Universalii* [Universals]. In *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk: Natsionalna akademiia nauk Ukrainy. Instytut filosofii imeni H. S. Skovorody*. Kyiv: vyd-vo Abrys (Ed. Shynkaruk V. I.) (ukr).
9. *Nebesne i zemne: spohady, ese, oryhinaly* (2018). [Heavenly and earthly: memories, essays, originals]. Serii «Obdarovani mudristiu». Mykolaiv: Ilion (ukr).
10. Pashnyk, O. V. (2006). *Ontolohichni y kulturno-istorychni universalii v ukrainskii prozi 20–30-kh rr. XX st.* [Ontological and cultural-historical universals in Ukrainian prose of the 20s and 30s of the 20th century]. (Candidate's thesis). Kharkiv: [b. v.] (ukr).
11. Petrenko, O. M. (2019). *Muzychnyi kod poezii Dmytra Kremenia* [Elektronnyi resurs]. *Naukovyi visnyk Mykolaiivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho: «Pedahohichni nauky»*. Mykolaiv: MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho. Vypusk 3 (66), veresen, 186–191. Retrieved from: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-66-2019-33.pdf> (data zvernennia 24.05.2023) DOI: 10.33310/2518-7813-2019-66-3-186-190 UDK 808.1 (ukr).
12. Petrenko, O. M. (2021). *Mystetstvo v poetychnomu lohosi Dmytra Kremenia: kompetentnisno-diiialnisni aspekty mizhdystsyplynarnykh zviazkiv v umovakh intehrovanoho navchannia* [Art in the poetic logos of Dmytro Kremin: competence-activity

aspects of interdisciplinary relations in the conditions of integrated learning]. Veresen: MOIPPO. Tom 3, 3 (90), 46–56. Retrieved from: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/issue/view/9/13> (data zvernennia 24.05.2023). DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.3.2021.04> UDK 378. 7.01:82-01 (ukr).

13. Stoliarchuk, N. (2013). Svitohliadno-estetychni universalii baroko v khudozhnomu myslenni ukrainskoho avanhardu [Worldview and aesthetic universals of baroque in art thinking of the Ukrainian avant-garde]. Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Estetyka ta filosofiiia mystetstva. Lutsk, 11, 170–175. Retrieved from: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6516/1/30.pdf> (ukr).

14. Turhan, O. D. (2016). Universaliiia v systemi ontolohichnoi poetyky [Universality in the system of ontological poetics]. Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Literaturознаvstvo. Lutsk, 1, 218–223. Retrieved from: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/11385/1/42.pdf> (ukr).

15. Yankovskyi, S. V. (2014). Sotsialno-kulturni universalii, tsinnosti ta sotsiokulturni svity suchasnosti v konteksti problemy syntezy mystetstv yak fenomenu postmodernoï kultury [Socio-cultural universals, values and socio-cultural worlds of modernity in the context of the problem of art synthesis as a phenomenon of postmodern culture]. *Humanitarnyi chasopys*, 3, 39–46. Kharkiv: KhAI (ukr).